

С Т А Н О В И Щ Е

относно дисертацията на

Милена Георгиева Стойкова, докторант на самостоятелна подготовка към

Катедра по стара история, тракология и средновековна история, ИФ,

СУ "Св. Климент Охридски"

на тема: "Николо Макиавели за историята и управлението на обществото"

от доц. д-р Александър Николов Николов

Катедра по стара история, тракология и средновековна история, ИФ

СУ "Св. Климент Охридски"

Дисертационният труд на Милена Стойкова е посветен на Николо Макиавели- една безспорно влиятелна личност, живяла на прага на Новото време, в самия край на Средновековието и в разгара на Италианския ренесанс. Това по думите на Якоб Буркхардт е време на титани и герои, които оставят огромен отпечатък върху последвалото развитие на европейската и световната цивилизация. Николо Макиавели остава в нашето съзнание, като водещ философ, политик и мислител на своето време, възниква и понятието "макиавелизъм", което заслужено или не съдържа в себе си значителни негативни конотации. Милена Стойкова се е заела с очертаване на реалните параметри на възгледите на Макиавели за философията, историята и обществото, отвъд неминуемо натрупалите се клиширани представи, които съпътстват реалното и посмъртното битие на всяка една личност от подобен мащаб. Разбира се, в световната историография, философия, социология са изписали стотици хиляди страници, посветени на Макиавели. В България обаче, може би поради сложността и преекспонираността на различни аспекти от неговото наследство, проучванията върху Макиавели и макиавелизма не са чак толкова многобройни. От тази гледна точка заслужава похвала смелостта и упоритостта на дисертанта да се захване с подобна тема, и въпреки различни перипетии, съпътстващи работата ѝ, да довърши своето проучване и да го доведе до успешен край. В резултат на усилията на Милена Стойкова имаме дисертационен труд от 374 страници, организиран в увод, четири глави, заключение и научен апарат, който отговаря изцяло на изискванията за докторска дисертация.

В уводната част Милена Стойкова очертава накратко, но изчерпателно целите на своето изследване и представя основни направления в макиавелистиката, които третираат интересуващите я проблеми, свързани с възгледите на Макиавели за историята, обществото, политиката. Тя показва значителна осведоменост по тези въпроси, което само по себе си е постижение, с оглед на огромния обем от съществуваща научна и популярна литература по темата.

Първа глава е панорамно представяне на епохата на Макиавели, политическата обстановка на Апенинския полуостров, ролята на Флоренция в епохата на Ренесанса като икономически, политически и културен център на Италия в тази епоха. Добре обяснена е идеологията на хуманизма, която създава среда, подходяща за оформянето на идеите на Макиавели и на мнозина други мислители от епохата, които оказват огромно влияние върху световната култура, история, политика. Милена Стойкова показва отлично познаване на сложната политическа обстановка на Апенините, на специфичната роля на Флоренция, особено по времето на управлението на фамилията Медичи, когато републиката се превръща в регионална икономически, политически и културен хегемон. Макиавели е свидетел, както на възхода на Медичите, така и на епохата, последвала тяхното управление, когато Апенините преживяват чужди нашествия, упадък и войни, а ренесансовите републики постепенно еволюират в тиранични режими и монархии.

Втората част от първа глава разглежда подробно житейския път и творчеството на великия флорентинец . Вярна на своя подход, Милена Стойкова разглежда тези събития на широк фон, който очертава обществената дейност на Макиавели като важна фигура в политическия живот на Флоренция, участник във всички по-важни събития от края на 15 и първите десетилетия на 16 в. Той преживява възходи и падения, изпада в изолация, но никога не губи своя интерес и вкус към политиката, към анализите на обществото и процесите, които текат в съвременната му епоха. Същевременно Милена Стойкова се е спряла и на разнообразните аспекти на творчеството му, което, както приляга на един истински представител на хуманизма включва, както политически трактати и памфлети, така и литературни произведения от различни жанрове, които обаче са посветени на

една цел- популяризиране и налагане на неговите възгледи за управлението, обществото, културата и историята.

Втора глава е посветена на философските възгледи на Макиавели, без чието проучване е немислимо да бъдат очертани и основните му концепции за историята и обществото. Милена Стойкова е проследила последователно идеите на Макиавели за човека, религията и за политическата ситуация в Италия, пречупена през доминацията на Папската институция. Като истински хуманист, той отделя огромно внимание на човека, на неговото място в мирозданието и противоречивият характер на човешката природа. Все пак Макиавели е оптимист за същността на човека, но посочва изкушенията, противоречията и слабостите, на които е подложена човешката природа. Специално внимание отделя Милена Стойкова и на представата на Макиавели за *virtu* и *fortuna*, като два основополагащи аспекта на човешката същност. Дисертантът се спира специално и на възгледите на Макиавели за религията. Според нейното заключение Макиавели разглежда религията като обществен феномен, отчитайки различията между Христовото учение и практиката на Католическата църква и Папството, чието влияние върху съдбата на обществото и на Италия като цяло, са по-скоро оценени негативно от големия мислител. Политическите му възгледи отразяват точно мечтата за обединение на Полуострова в единна държава, със силна светска власт, която да се справи с порочната практика на кондотиерството и да прогони чуждестранните нашественици, които разоряват Италия, възползвайки се от разпокъсаността и липсата на единство.

Трета глава е посветена на Николо Макиавели като историк на Флоренция. Тук Милена Стойкова се спира на неговото основно историческо съчинение, посветено на историята на Флоренция. Проследено е специфичното, и както Стойкова го определя, новаторско отношение на Макиавели към миналото, като източник на модели, които могат да бъдат приложени и към настоящето, поради неизменния характер на човешката природа. "История на Флоренция" е труд, който дисертантката поставя в контекста на флорентинската и италианската ренесансова историография, проследени са връзките с модели, произхождащи от гръкоримската класическа традиция, която Макиавели, като истински представител на хуманизма, познава до съвършенство. Именно чрез проучването на миналото на Флоренция и Италия Макиавели прави сериозни обобщения за човешкото

общество като цяло, демонстрира ново разбиране за историческия процес, което го доближава до модерните историографски тези и демонстрира органическата връзка между неговите исторически проучвания и останалата част от неговото творчество, което го превръща в един от първите теоретици на политическия и обществен живот в европейската и световна философска и културна традиция

Четвърта глава е посветена на теоретичните възгледи на Макиавели за човешкото общество, за държавата, за управлението, свободата, справедливостта и законите. Това са неговите обобщения, породени, както от неговия огромен политически опит, така и от задълбочените му исторически проучвания върху историята на Рим, Италия, Флоренция. Макиавели разграничава два основни вида държавно устройство- монархия и република, но проявява и разбиране за различните нюанси в тези два основни типа държавно устройство, като отчита техните положителни и отрицателни страни, рефлектиращи върху управлението и положението на народите, живеещи в една от тези форми на държавно управление. Милена Стойкова разглежда подробно възгледите на Макиавели за закона и справедливостта, отчитайки идеалните представи и реалните практики в тази област, базирани, както на историческия опит, така и на реалността, с която самият той се сблъсква в своята многостранна дейност като политик и общественик. Дисертантката очертава подробно възгледите на Макиавели за свободата, във всички техни аспекти, показвайки многостранното и сложно разбиране на флорентинския мислител за този феномен, който за него е и най-висше благо и достойние на обществото и отделния човек. Проследено е и виждането на Макиавели за идеалната държава, подчинена на общото благо, просперитет и постигане на единство и независимост- с една дума всичко онова, което според него липсва в разпокъсаните и враждуващи помежду си италиански държави, които са лесна плячка за многобройните чужди нашественици. Така Макиавели се очертава като един от ранните радатели на италианското единство, векове преди прочутият граф Кавур, който заявява, че след като е обединена Италия е време да се създават италианци. Макиавели е именно един от онези, които още в края на 15 и началото на 16 в. има визия за единството на Италия и италианците, като залог за техния просперитет, щастие и справедливо управление.

В заключителната част Милена Стойкова очертава основните тези от своето изследване, убедително защитава своите изводи и посочва основните аспекти на личността и идеологията на Макиавели, които по нейно мнение, са останали до известна степен встрани от интереса на мнозинството от изследователите и които тя си е поставила за цел да изясни със своя дисертационен труд.

Дисертацията на Милена Стойкова е плод на дългогодишни усилия. Дисертантката прояви голяма упоритост при проучването на проблема, повиши значително своята квалификация като учен и специалист в хода на работата по текста и резултатът е налице. Разбира се, към всеки един текст могат да бъдат отправени известни критики и забележки. Така например можем да възразим срещу употребата на "феодални" и "феодализъм" в определен контекст, вместо все по-популярното и неутрално понятие "средновековни" или пък да отбележим някои неточности в предаването на имената, като например "папа Клементе V" вместо по-правилното "Климент V". Но това наистина са чисто технически детайли, които при нужда, могат да бъдат лесно отстранени. Като цяло дисертацията на Милена Стойкова е безспорен успех, тя има приносен характер, особено с оглед и на българската медиевистика. Дисертантката е намерила ниша в световната макиавелистика, което само по себе си, е изключително трудно занимание и изисква нашите адмирации. Авторефератът изцяло отговаря на съдържанието на дисертационния труд. С оглед на всичко казано дотук, изразявам пълното си съгласие на Милена Стойкова да бъде присъдена научната и образователна степен "доктор" и ѝ пожелавам бъдещи творчески успехи.

07.08.2016

гр. София

Автор на становище:

/доц. д-р Александър Николов/